

e-Aksaray Ansiklopedisi

AKSARAY MALAKLISI ANADOLU ASLANI

Aksaray Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi TAMER KAYAR
E-Aksaray Ansiklopedisi

Türkiye, Asya ve Avrupa arasında gerek coğrafi yönden gerekse de kültürel yönden bir köprü gibi işlev görmektedir. Binlerce yıllık insanlık tarihi boyunca bir geçit bölgesi olduğu için çok çeşitli uygarlıkların izlerini taşımaktadır. Bu yönü ile Türkiye evcil hayvan genetik kaynakları yönünden de son derece zengin bir ülkedir. Birçok evcil hayvan türünü dar bir coğrafyada bulmak mümkündür. Sayıları onlarla ifade edilebilen koyun, at ve köpek ırklarının yanı sıra, birçok sığır, keçi, deve, manda, eşek, kedi, kümes hayvanı, arı, ipekböceği ve tavşan ırkı yetiştiriciliği yapılmaktadır.

İnsanoğluna en yakın hayvanlardan biri olan köpeklerin Türk kültüründe ayrı bir yeri vardır. Tarihin eski çağlarında, vahşi hayvanlara karşı tamamen savunmasız olan, koyun ve keçi sürülerinin geçim kaynağı olduğu toplumlarda, otlaklarda, ağaçlarda, göçlerde vahşi hayvanlara ve hırsızlara karşı korunma zorunluluğu, çoban köpeklerinin oluşması ve gelişmesinin nedeni ve kaynağı olmuştur. Avrupa ve Asya'daki insanlar, çiftlik hayvanlarını, vahşi hayvanlar ve hırsızlardan koruyabilmek için uzun süre köpekleri kullanmışlardır. Çoban köpekleri olarak da bilinen bu koruma köpekleri, yüzyıllardır Portekiz'den Tibet'e kadar ayrı bir özel köpek grubu olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de yaklaşık on adet yerli köpek ırkı mevcuttur. Bu köpek ırklarından üç tanesi çoban köpeğidir (Kangal, Akbaş, Kars). Bu çoban köpeklerinden Kangal ve Akbaş ırkları koyun yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı İç Anadolu Bölgesi illerinde yetiştirilmektedir. İç Anadolu Bölgesinde yetiştirilen bir diğer çoban köpeği de "Aksaray Malaklısı" veya "Malaklı Karabaş" adı verilen çoban köpeğidir. Yapılan genetik çalışma ve analizler sonucunda Kangal, Akbaş ve Kars çoban köpeklerinden genetik benzerlik bakımından ayrı bir grup oluşturduğu için farklı bir ırk olabileceği belirtilmiştir.

Genel olarak Aksaray yöresinde yetiştirildiği için "Aksaray Malaklısı" adı verilmiştir. Ayrıca, T.C. Patent Enstitüsü tarafından 2015 106607- Hizmet Marka No ile 21.10.2016 tarihinde "Aksaray Malaklısı"nın marka tescili de yapılmıştır. Yapılan saha çalışmalarında Malaklı Karabaş köpeklerin Kangal ırkına göre daha iri yapılı, kısa kıllı, kuyruk yapısının Kangal köpeğinde olduğu kadar kıvrık olmadığı, insana ve diğer köpeklere karşı daha saldırgan olduğu gözlenmiştir. Malaklı genotipinde başta siyah maske (karabaşlılık) bulunması, vücudun boz rengin tonlarında olması ve vücut yapısı bakımından Kangal ırkına benzemesine karşın; kafatası yapısında önemli makro anatomik farklılıklar bulunmaktadır. Büyük baş ve ağız yapısı, sarkık dudakları ve fazla kıvrık olmayan kuyruğu ile Kangal ırkından morfolojik olarak ayrılmaktadır.

Aksaray Malaklısı, görünümü itibarıyla genel olarak büyük başlı, siyah maskeli, geniş alınlı, kısa ağızlı, sarkık dudaklı, büyük kulaklı ve uzun-geniş döşlüdür. İdeal bir Malaklı uzun gövdeli, bilekleri kalın, kılları kısa ve fazla kıvrık olmayan bir kuyruğa sahiptir. Malaklı kelime olarak yanakları ve dudakları sarkık köpek anlamını taşımaktadır.

Malaklı Karabaş köpeklerde postun rengi, çapar (kaplan deseni, sarı üzerinde siyah çizgiler) ve ala (beyaz üzerinde kahverenginin değişik tonlarında lekeler) olabilmektedir. Doğal tüy rengi genel olarak boz rengin tonlarıdır. Ancak post rengine göre "boz karabaş", "ala malaklı", "çapar malaklı", "sarı malaklı" ve "göğ malaklı" (gök mavisi) gibi sınıflandırmalar da yapılır.

Aksaray Malaklısı kendine özgü bir baş ve kafa yapısına sahiptir. Kafaları iri yapıda olup alınları geniş ve yanakları sarkıktır. Gözler yuvarlak ve göz bebeklerinde kızarıklıklar

görülür. Alt ve üst göz kapakları sarkıktır. Malaklı köpeklerinin uzun ve kısa ağızlı olmak üzere iki tipi vardır. Ağız uzun olanlara “at baş” veya “balta ağız” denilmektedir. Aksaray Malaklısı çene kemiği anatomisinde diş formülü I3 C1 P4 M3 şeklindedir. Malaklıların burnu göz hizasından itibaren kırık, bükük bir görünüşe sahiptir. Bu görünüşe “burun kırığı” adı verilir. Genel olarak alın hizasına kadar siyah maske görünümü hâkimdir. Boyun kısmı uzun ve boyunlarının altında gerdanları bulunur ve gerdanları sarkıktır.

Sadece Türkiye’nin değil tüm dünyanın en büyük köpek ırkları arasında yer alan Aksaray Malaklısı, büyük cüssesi ile bilinir. Türkiye’deki en özel köpeklerden olan Aksaray Malaklısı’nın her geçen gün dünyada tanınırlığı artmaktadır. Aksaray Malaklısı köpeklerinin erkekleri dişilerine göre daha iri yapılıdır. Göğsü geniş, sırt kısmı düz ve beli incedir. Kaslar gelişmiş, ön bacaklar yere dik basar ve birbirine paraleldir. Aksaray Malaklı köpeğinde omur sayısı C7, T13, L7, S3, C20-23 şeklindedir. Kuyruk dirseğe kadar iner ve uzundur. Kuyruk şekillerine göre, “sadar (dikine) kuyruk”, “kamçı (ince, kısa) kuyruk”, “L kuyruk” ve “toka (kıvrık) kuyruk” (“tam toka” ve “yarım toka”) diye adlandırılır. Arka ayakta “mahmuz” ya da “soya” adı verilen parmak (polidaktili, beşinci fonksiyonsuz parmak) bulunur. Çift soyalı Malaklı köpekleri daha değerli kabul edilmektedir.

Aksaray malaklısı hem görünüşleri hem de karakterleriyle etkileyici bir köpek ırkıdır. Ürkütücü ve saldırgan görüntülerinin aksine son derece sevecen karakterlidirler. Bununla birlikte, mizaçları sahibinin yetiştirme tarzına göre de değişmektedir. Eğer insanlardan uzakta yetişirse saldırgan, insan içinde yetişirse sakin olmaktadırlar. Aksaray Malaklısı, yetiştirildiği ortama uyum sağladığı için üstleneceği göreve küçüklükten başlatılması ve bu yönde eğitilmesi daha iyidir. Doğuştan bir bekçi köpeği olan Aksaray Malaklıları sadece sahibine büyük bir sadakatle bağlıdır. Herhangi bir tehlike sezdikleri durumlarda sahibini korumacı tavrı nedeniyle yabancı kişilere karşı sinirlenip saldırgan olabilmektedirler. Tehlikeli durumların dışında diğer hayvanlarla ve sahibiyile vakit geçirmeyi seven Aksaray Malaklısı, küçükbaş ve büyükbaş hayvanların başında bekçilik de yapmaktadır. Bekçilik görevi esnasında, hemcinsinden başka bir köpek kabul etmez. Liderlik kavgasından dolayı anne Malaklı 10 aylık dişi yavrusunu, baba

da 8 aylık ve üzeri erkek Malaklıyı yanında istemez.

Aksaray Malaklısının “enik” leri (yavruları), 2 aylık yaşa kadar kapalı alanda büyütülür. 2 ay ve üstündeki yavrular bahçeli ortama bırakılarak büyütülür. 4 ay ve üstündeki köpekler günde en az 1 saat açık arazide kaslarının gelişmesi için gezdirilir. Zincire bağlı ise en az 4 metrelik zincir kullanılır. Bağlı köpeklerde ağırlığından dolayı ön ve arka ayaklarında problemler olmaktadır. Bu nedenle, köpekler, ayakları eğrilmesin diye sürekli zincire vurulmaz. Yavru köpekler 6 ay – 1 yıl “salık” (serbest) bırakılır. Davara (koyun sürüsü) gidecek Malaklı yavrularının saldırgan-hırçın yetişmesi amacıyla karanlık bir yere yaklaşık 6 ay – 1 yıl süreyle kapatılır sonra davara götürülür. Davara gidecek yavruya davara sadık kalması amacıyla davar sütü de içirilmektedir. Doğumdan sonra yavrular dağ koşullarına alışması için sürünün yanında bırakılmaktadır.

Aksaray Malaklısı, iri bir köpek olmasına rağmen bakım ve beslemesi oldukça kolaydır. Kısa olan tüylerini haftada bir taramak, tüy bakımı için yeterlidir. Yavru Malaklıların beslenmesinde geleneksel olarak, besleyici yönü yüksek, ekmek veya arpa unundan hazırlanan “yal” adı verilen yiyecek yedirilir. Bir tencerede un helva gibi kavrulur ve üzerine şeker atılır. Sıcak süt ile karıştırılıp soğumaya bırakılır ve ılık halde Malaklı yavruları beslenir. Yavru beslemede keçi sütü az yağlı olduğu için daha çok tercih edilir. Enik doğduktan 25-30 gün sonra gıda takviyesi olarak yumurta içirilir.

Normal sütün içine yumurta (kabağuyula) ve ekmek karıştırılarak yavrular beslenir. Yavru köpeklere birtakım hastalıklara yol açmaması için tavuk eti çiğ olarak değil haşlanmış olarak verilir. Doğumdan sonra yavrusunu almaya, kabullenmeyen köpeklerin memesine vazelin sürülür ve el yardımıyla yavruların beslenmesi sağlanır. Yavrular emmediğinde ise annenin memelerine şeker sürmek gibi metotlarla annelerini emmeleri ve böylelikle yavruların, ilk 3 gün ağız sütünü (kolostrum) almaları sağlanır.

Yetişkin malaklılara geleneksel olarak arpa unundan yapılmış “yal” yedirilir. Yal, Malaklılara evde ve ağılda verilen, arpa ununa veya kepeğe sıcak su eklendikten sonra üzerine soğuk su dökülerek elde edilen bir karışımdır. Malaklılara günde 2 öğün yemek verilir; öğlen yal, akşam “top” adı verilen yiyecek hazırlanır. Top, genellikle kış aylarında malaklılara çobanlar tarafından hazırlanan ve arazide (yaylımda)

verilen arpa unu, süt, yumurta, pekmez ve su karışımından oluşan katı bir gıdadır. Ayrıca, yetişkin malaklı beslenmesinde et, et suyu, kırkbayır (Omasum) ve tavuk kemiği haşlaması da tercih edilmektedir. Malaklılara 10-12 aylık iken gün içinde 5 kg' ye kadar bir kere yal vermek yeterli iken, büyüme dönemindeki 4-5 aylık köpeklere günde 2-3 kez yal verilmelidir. Aksaray Malaklısının yavruları diğer ırkların aksine çok daha uzun bir süre içinde yetişkin hale gelir. Yeni doğan Malaklı yavrularının büyüme süresi yaklaşık olarak 24 ay, tamamen gelişimini tamamlaması ise ortalama 42 ayı bulmaktadır. Özellikle bu süreler içerisinde beslenmelerine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ortalama 700-800 başlık bir koyun sürüsünü korumak için bir dişi ve bir erkek olmak üzere en az 2 yetişkin Malaklı köpeğine ihtiyaç duyulmaktadır. Sürüye seçilecek Malaklı yavruları için anne ve babalarının özelliklerine bakılır. Seçimde, Malaklı yavrularının sırtlarına, kulaklarına, ağız yapılarına, arka ayak şekline, kuyruk sokumuna, mahmuzlarına bakılarak karar verilir. Damızlık olarak kullanılacak Malaklıda ise başlıca aranan özellikler şunlardır: Kalça çıkığı ve bozuk tırnak yapısı olmamalı, dişleri "tam makas" (kapanması) yapmalı, çift soyalı (mahmuz) olmalı, gövdesi uzun olmalı, eniğin omuz başı yüksek, kulağı büyük olmalı, ayaklarının altı yere dik basmalı, tırnak doğrudan karşıya bakmalı, arka bacak açıklığı 45 derecelik açı çizmeli, ayak bileği ve döş kısmında beyazlıklar olmalıdır.

Sonuç olarak özetlenecek olursa; Türkiye'ye ait köpek ırkları arasında en çok ilgi gören ırklardan biri olan Aksaray Malaklısı, İç Anadolu' da Aksaray ili ve çevresinde (Nevşehir, Şereflikoçhisar) yetiştirilir. Aksaray ilinde hayvancılık toplumsal ve ekonomik alanda önemli bir yer tutmaktadır. Bu coğrafyada yüzyıllardır insanların en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Dolayısıyla çok sayıda küçükbaş ve büyükbaş hayvan sürüleri bulunmaktadır. Bu sürülerin koruma ve bekçilik (güdülmesi) işlemleri eski çağlardan beri Malaklı köpekleri ile yapılmaktadır. Malaklı ırkı köpekler yörenin hayvancılık yapısı ile bütünleşmiş ve çoğunlukla çoban köpeği olarak yetiştirilmektedir.

Aksaray Malaklısı, iri ve ağır bir vücuda sahip olduğundan mücadele konusunda zafiyet göstereceği zannedilse de tehlike durumlarında oldukça atiktir. İri vücudunun yanında karakterli ve sahibine sadık bir yapısı vardır. Aksaray Malaklısı bahsedilen birçok farklı özelliği ile dünya genelinde ilgi çekmeye devam etmektedir

ve Orta Anadolu Çoban Köpeği, Türk Mastiff' i gibi isimlerle de anılmaktadır. Ayrıca, Evliya Çelebi Seyâhatnâmesi'nde Aksaray Malaklısını "Anadolu'da bir 'Aslan' gördüm" şeklinde tanımlamaktadır. Bu nedenle bazı yörelerde "Anadolu Aslanı" olarak da bilinmektedir.